

Santería; Documentaire serie over parallele geloofswereld op Cuba

Het Santería geloof stamt af van de verre voorouders van slaven uit Afrika die in Cuba terechtkwamen. Toen die als slaaf in Cuba van boord gingen, hadden ze hun eigen geloof meegenomen. Eenmaal in de Nieuwe Wereld werden ze door de Spanjaarden gedwongen het katholieke geloof te aanvaarden. Maar ze gaven hun gebruiken nooit echt op. Zo ontstond een aanbedding met elementen uit beide geloven

Aanvankelijk leek het alsof ik voor een poppenhuis stond. De drie tableaux van de tafel stonden vol poppen, beeldjes en speelgoed. Een in het wit uitgedoste zwarte madonna verdrong zelfs de familiefoto's. De vrouw in de kamer keek er vol bewondering naar. Ik raakte in gesprek en vroeg of ik haar verzameling mocht fotograferen. De kleur van haar vrolijke jurk combineerde wonderwel goed met de kleur van de wand. Mijn camera richtte zich op de tafel, maar mijn ogen zagen rechts ook een foto met een heilig- hart-beeld. Dat is 'Nuestro Señor', zei de vrouw, 'en dat is Onze Lieve Vrouw van Regla, zij is de beschermheilige van Cuba'. Dit was mijn eerste kennismaking met de parallele wereld van Santería en Katholiek geloof.

Na die eerste kennismaking wilde ik niet alleen meer weten over dit bijna verborgen geloof en haar oorsprong. Maar vooral meer zien.

Uit gesprekken met diverse Cubanen kwam ik erachter dat Santería ook wel Lukumi wordt genoemd. Het geloof was meegebracht door de West-Afrikaanse Yoruban-mensen die vanaf de 16e eeuw als slaven naar Cuba kwamen.

Omdat de Katholieke Kerk de Afrikaanse religies verbood, moest het Santería geloof lang in het geheim worden beoefend. De slaven gaven daarom de katholieke heiligen een dubbele identiteit. Zo kreeg elke katholieke heilige een Afrikaanse dubbelganger met gelijke eigenschappen. Afrikaanse orisha's (goden en godinnen) kregen de naam van katholieke heiligen. Ogun bijvoorbeeld is de god van de metaalbewerkers. Hij wordt afgebeeld als Petrus, drager van de sleutels van de hemel. En de pure, altijd in wit geklede Obatalá is Jezus. De religie legt de nadruk op het hier en nu en niet op het hiernamaals.

In de Cubaanse hoofdstad Havana liep ik door een afgelegen straat. Vanwege de broeierige warmte stond er een deur op een kier. Nieuwsgierig keek ik naar binnen. Linksonder stond een schaal waarin wierook en andere kruiden werden verbrand. Een kop met witte verf om de oogspleten beziet dit alles. Het is een orisha, een bovennatuurlijk wezen die in verschillende Afrikaanse religies voorkomt. Een bebaarde man op krukken bewaakt het geld van de offerande aan zijn voeten. Het is de heilige Lazarus die aanbeden wordt door de Santeríavolgers. Ze prijzen Lazarus en geven hem offers in de overtuiging dat hij gezondheid zal schenken of gezondheidsproblemen zal genezen.

De witte wand was behangen met uit het westen bekende katholieke heiligen. Maar ik zag ook mij onbekende figuren. Even meende ik in het onderkomen van Jehova's getuigen te kijken en toch ook niet. Een in smetteloos wit geklede vrouw keek me aan. Nadat ik me voorstelde, vroeg ik haar naar de betekenis van de wandversiering. "*Esta es la sala de espera del curandera de fe de la Santería*", de wachtruimte van de Santería gebedsgenezers.

Het beeld van Lazarus op krukken verwijst naar het Bijbelverhaal van de bedelaar en de rijke man. De rijke man droeg de mooiste kleding en zijn leven was een groot feest. Voor zijn huis lag de bedelaar Lazarus die hoopte dat hij de restjes van de maaltijd mocht eten. Er waren alleen maar honden die zijn zweren likten. Toen stierf de bedelaar. Engelen brachten hem naar Abraham. Ook de rijke man stierf. Toen deze in het dodenrijk kwam zag hij Lazarus bij Abraham. De rijke vroeg Abraham om medelijden en of hij Lazarus wilde sturen om zijn tong te verkoelen. Abraham weigerde dit en zei dat de rijke man al het goede al tijdens zijn leven had gehad, terwijl Lazarus alleen maar ellende had gekend.

Hoe zal het zijn afgelopen met die rijke slavenhouder en die arme berooide slaven?

Ze is trots op de trouwfoto van haar dochter en ook op haar barbiepoppen en kunstbloemen. Maar het meest trots is ze op de zwarte madonna, ook wel Onze Lieve Vrouw van Regla, die wordt alom vereerd - zij is de beschermheilige van Cuba.

Een kijkje in de wachtruimte van de Santería-gebedsgenezers. Naast beelden van katholieke heiligen zien we rechtsboven een tekening van een Santeriávrouw in witte kleren. In de wachtruimte bevinden zich drie dames. De meest linkse draagt de kenmerkende witte Santeriákleding. Een van de Santeriágebruiken is het dragen van wit, waarmee je Orisha's kunt eren en je je spirituele zuiverheid kunt behouden

Linksonder staat een aardewerk schaal waarin wierook en andere kruiden worden verbrand. Een kop met witte verf om de oogspleten beziet dit alles. Het is een orisha een bovennatuurlijk wezen uit verschillende Afrikaanse religies. Een bebaarde man op krukken bewaakt het geld van de offerande aan zijn voeten. Het is de heilige Lazarus die aanbeden wordt door de Santeriávolgers. Ze prijzen Lazarus en geven hem offers in de overtuiging dat hij gezondheid zal schenken of gezondheidsproblemen zal genezen.

De Amerikaanse auto van voor de Cubaanse revolutie staat veilig achter slot en grendel op de binnenplaats. Niet alleen de eigenaresse houdt er een wakend oog op, ook een in rood met witte kledij versierde madonna rechts in de hoek houdt ons goed in de gaten.

Tentoongesteld in een ruime kamer waar de stoelen voor de komen bezoekers reeds klaar staan. De zwarte madonna is prachtig uitgedost. Zij is er klaar voor. Met haar kunstooogjes kijkt ze me verwachtingsvol aan.

Is het een brief of is het de rekening die deze ambachtsman aandachtig nakijkt? Is het klant of is het zijn buurmand die hem om raad vraagt? Met hen kijkt een gekroonde heilige met gouden stralenkrans mee.

20061015_2958_Havana
Vroeger kende menig huis een hoekje voor de heiligen. Tegenwoordig zouden we het een meditatief plekje noemen. In Cuba bestaan de heilige hoekjes nog, met revolutionaire helden. Links zien we in het hoekje de buste van de dichter / revolutionair Jose Martí. Daartegenover bevindt zich het heiligenhoekje met een in een fraaie mantel uitgedost Mariabeeld.

© 2021, C.J. Looijesteijn Kees Looijesteijn

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de schrijver. Zie: <https://looiesteijn.nl>